

COMBATRE EL RACISME, DEFENSAR LA IMMIGRACIÓ

ÍNDEX

QUÈ ÉS EL RACISME?	3
De què parlem quan parlem de racisme?	3
L'origen del racisme	3
Els grups objectius de la discriminació racista	5
Per què cal combatre el racisme?	6
Antisemitisme	7
Islamofòbia	8
DRETS I DISCRIMINACIÓ	11
La Llei d'Estrangeria	11
Fantasmes	13
Caça a l'immigrant: Ca n'Anglada, El Ejido	14
Criminalització	17
Apartheid sanitari	19
Dones immigrants	20
Asil, refugi	22
Tanquem els CIEs?	23
COMPOSICIÓ I TENDÈNCIES DE LA IMMIGRACIÓ A L'ESTAT ESPANYOL	25
De què ens parlen i què ens diuen les xifres?	25
Les associacions	29

LLUITES	31
Els i les immigrants com a protagonistes: (1) Els <i>Sans-Papiers</i>	31
Els i les immigrants com a protagonistes: (2) Les tancades de Barcelona del 2001	32
Combatre el feixisme	33
Desobediència civil	36
ACTITUDS	38
Prejudicis	38
La immigració és una càrrega o aporta beneficis?	38
Canviar consciències	40
MIGRACIONS I FRONTERES	42
Per què les persones emigren?	42
Fronteres (1): l'espectacle	43
Fronteres (2): negocis	44
Fronteres (3): lliure circulació?	46

Nota de lectura: Aquest quadern està dividit en apartats breus. Uns donen més informació, d'altres més arguments. Uns aborden temes generals, d'altres es concentren en qüestions més específiques. Encara que tots comparteixen un mateix enfocament, són relativament independents i es poden llegir en l'ordre que més et vingui de gust segons els teus interessos o humors.

QUÈ ÉS EL RACISME?

Brian Anglo

De què parlem quan parlem de racisme?

El racisme no és solament una ideologia o una actitud, sinó també, i especialment, una força material, sovint institucional, que té nombroses conseqüències pràctiques tant directes com indirectes.

“El racisme és una forma específica d’opressió. Resulta de la discriminació contra un grup de persones basada en la idea que alguna característica heretada, com ara el color de la pell, les fa inferiors als seus opressors”¹.

Aquesta mena de definició s’adiu bé amb l’anomenat “racisme científic” practicat pels nazis als anys 30 i 40 del segle passat. Més recentment, però, s’ha estès una variant del racisme que justifica la discriminació contra determinats grups (particularment els d’origen immigrant) en base no pas als seus trets racio-biològics, sinó a les seves característiques socio-històriques o culturals, encara que aquestes són sovint concebudes com igualment inalterables o, en tot cas, inassimilables per la societat amfitriona.

L’origen del racisme

El racisme no és un tret innat o inherent de la natura humana. Certament, ja a la Grècia i a la Roma Antigues prevalien prejudicis contra els “bàrbars” i existia la institució de l’esclavitud, però aquesta no tenia una base racial.

“Hi havia divisions, discriminacions i antagonismes de classe i de caràcter cultural, polític i religiós, però cap en base a la raça o el color”².

1 Lance Selfa, “Slavery and the origins of racism”, *International Socialist Review*, n. 25, Londres, novembre-decembre de 2002.

2 George Breitman. *Race Prejudice, How it Began, When It Will End*. Pathfinder Press, Nova York, 1971.

LA CONCEPCIÓ DE DIVIDIR LES PERSONS SEGONS LA SEVA RAÇA COMENÇA AMB EL TRÀFIC D'ESCLAUS

El mateix mot *esclau* (i el seu equivalent a molts idiomes europeus) prové de *eslau* (o el seu equivalent a la llengua respectiva) degut al fet que durant l'Edat Mitjana el Sacre Imperi Romano-Germànic va mantenir en captivitat molts membres dels pobles esclaus conquerits.

La primera justificació de l'esclavatge dels indígenes d'Amèrica per part dels conqueridors portuguesos i espanyols va ser que eren pagans... fins que el nombre de conversos (de grat o per força de les circumstàncies) al catolicisme la va fer inviable. També va influir en aquest canvi la "necessitat" d'importar esclaus africans davant la mortaldat elevada de la població autòctona.

En paraules del marxista caribeny CLR James "La concepció de dividir les persones segons la seva raça comença amb el tràfic d'esclaus. Aquesta cosa era tan espantosa... que l'única justificació mitjançant la qual la humanitat era capaç de contemplar-la va ser de dividir les persones en races i decidir que els africans eren una raça inferior". I com va precisar un altre caribeny, Eric Williams, líder independentista i després primer ministre de Trinitat i Tobago, "L'esclavatge no va néixer del racisme; ans, el racisme va ser la conseqüència de l'esclavatge"³.

Durant els primers anys del colonialisme a Amèrica, la servitud, sobretot l'esclavatge temporal basat en contractes de compliment forçós, va ser una institució multiracial. "La raó [del canvi]", explica Williams, "va ser econòmic, no pas racial; tenia a veure no amb el color de la mà d'obra, sinó amb el seu cost".

I com nota el mateix Williams, són precisament factors econòmics allò que explica també en gran mesura la fi de l'esclavatge: "El capitalisme comercial del segle XVIII va desenvolupar la riquesa d'Europa mitjançant l'esclavatge i el monopoli. En fer-ho, però, va contribuir a la creació del capitalisme industrial del segle XIX, que va fer mitja volta i va destruir el poder del capitalisme comercial, l'esclavatge i totes les seves obres".

Ara bé, no va destruir el racisme, que va sobreviure per a "justificar", entre altres coses, la colonització d'immenses regions d'Àfrica i Àsia pels poders imperialistes europeus.

³ Eric Williams, *Capitalism and Slavery*. André Deutsch, Londres, 1993 (l'original data de 1944).

En el seu estudi sobre la relació entre la modernitat i l'holocaust (el genocidi dels jueus europeus), Zygmunt Bauman conclou que “com a instrument de la pràctica política, el racisme és impensable sense l'avenç de la ciència moderna, la tecnologia moderna i les formes modernes del poder de l'estat... Com a tal, el racisme és un producte estrictament modern”⁴.

Els grups objectius de la discriminació racista

Actualment a l'Estat espanyol els immigrants constitueixen el principal col·lectiu que pateix la discriminació racista, tot i que no de manera uniforme, com veurem més endavant.

Això no obstant, no s'ha d'oblidar la secular discriminació, tant institucional com popular, contra el poble gitano —havent arribat a Espanya el segle XV, la nacionalitat espanyola no li va ser reconeguda fins la Constitució del 1812— que encara perdura.

Els resultats de les enquestes d'actituds continuen indicant que un percentatge important de la població no voldria que els seus fills compartissin classe amb nens o nenes gitanos i se sentiria molest si tingués veïns gitanos. I és només en els darrers anys que el poble gitano (o romaní) ha estat superat pels magrebins com a objecte d'aquesta mena d'animadversió.

Més enllà dels prejudicis, el poble gitano sofreix taxes d'atur i d'exclusió social molt més altes que la mitjana. Segons la Fundación Secretariado Gitano, la seva taxa d'atur és del 42%. Pel que fa als gitanos romanesos i búlgars, que des del principi d'aquest segle han augmentat notablement la població total gitana, dos terços estan sota el llindar de la pobresa i més d'un terç es troba en situació d'exclusió severa.

A pesar de la seva condició de “comunitaris”, el govern espanyol ha imposat restriccions per accedir al mercat laboral a totes les persones de nacionalitat romanesa.

⁴ Zygmunt Bauman, *Modernity and the Holocaust*, Polity Press, Londres, 1989.

EL PUNT DE PARTIDA ÉS L'OPOSICIÓ ACTIVA A TOTES LES FORMES D'EXPLOTACIÓ I D'OPRESSIÓ DES D'UNA ÒPTICA INTERNACIONALISTA I DE SOLIDARITAT DE CLASSE

A Badalona, l'alcalde del PP, Xavier García Albiol, està pendent de judici per haver repartit, amb el suport de la líder del PP català Alicia Sánchez-Camacho, pamflets electorals associant els gitanos romanesos amb la delinqüència.

Per què cal combatre el racisme?

Moltes persones i algunes organitzacions d'esquerra consideren que cal combatre el racisme perquè divideix, i debilita, la classe obrera. Argumenten que el racisme presenta la immigració, "els negres", "els moros" o "els gitanos" com a bocns expiatoris que desvien la justa ira dels treballadors autòctons i/o blancs del vertader culpable dels seus mals que és el sistema capitalista.

I no es pot dir que no tinguin raó. Aquesta és, sense dubte, una de les funcions del racisme. Ara bé, no és la primera ni la principal raó per combatre el racisme des de posicions d'esquerra. El motiu primordial per lluitar contra el racisme és que perjudica greument, en primer lloc i sobretot, la minoria assenyalada. Degrada la vida de gran part del grup discriminat i massa sovint arriba a provocar la mort d'alguns dels seus membres.

El punt de partida d'una actitud i d'una pràctica revolucionàries en aquest terreny és l'oposició activa a totes les formes d'explotació i d'opressió des d'una òptica internacionalista i de solidaritat de classe. Altrament dit, defensa la igualtat de drets i la universalitat dels drets.

L'explotació constitueix l'element central del funcionament del capitalisme i, per tant, la lluita contra l'explotació ha de ser igualment un element central de l'estratègia revolucionària per enderrocar aquest sistema.

Tanmateix, les diferents formes d'opressió no es poden reduir a una simple qüestió de classe i encara que la fi del capitalisme és una condició necessària de la desaparició del racisme, no és una condició suficient.

Mentrestant, el combat contra el racisme requereix unes mesures específiques basades en una anàlisi concreta del tipus de racisme que existeix o que s'està gestant, i de les seves interrelacions múltiples amb la resta del sistema capitalista en cada cas, lloc i moment.

Antisemitisme

L'antisemitisme (més ben dit, la judeofòbia, odi als jueus —els àrabs també són semites—) no és gaire significatiu avui a l'Estat espanyol, però va tenir un paper clau en l'ascens del nacional-socialisme a l'Alemanya dels anys 30.

Els nazis van aconseguir identificar els jueus —a través dels trets “racials” estereotipificats que els atribuïen— com als principals causants dels mals que patia la societat. Els presentaven i representaven no solament com un cos estrany (i estranger), inassimilable i deslleial, sinó també com a econòmicament prepotents i ordidors d'un complot “judeo-bolxevic” per dominar el món. “El socialisme dels ximples”.

L'exterminació de la majoria dels jueus europeus no és l'únic cas de genocidi en la història, però sí té algunes característiques prominents que convé de remarcar. Una de les preguntes a què molta gent ha intentat de respondre és com tanta gent aparentment “normal” va participar en una empresa tan enorme, i a primera vista moralment tan repugnant, com la sistemàtica eliminació física de sis milions de persones (incloent-hi també gitanos, homosexuals, discapacitats..., sense comptar les categories polítiques).

Per respondre-hi, Hannah Arendt va encunyar el concepte de “la banalitat del mal”: l'acceptació irreflexiva i el compliment, sense qüestionar-les, de les tasques adjudicades per l'estat encara que les seves conseqüències siguin èticament condemnables. En aquest sentit, Bauman emfasitza “el caràcter social del mal”, és a dir, més enllà del paper de cada individu vist aïlladament, cal analitzar el sistema social, especialment la burocràcia. “L'organització en el seu conjunt és un instrument per esborrar la responsabilitat... Els vincles causals de les accions coordinades queden emmascarats”. Tanmateix, la producció social del distanciament, la deshumanització dels grups objectes del racisme, té un lloc rellevant en aquest esquema.

Una altra faceta sorprenent de l'antisemitisme nazi és com es va independitzar de la seva utilitat pràctica o ideològica fins al punt que el projecte d'exterminació dels jueus d'Europa no es va aturar ni tan sols quan

ACTUALMENT ÉS IMPORTANT INSISTIR EN LA DISTINCIÓ ENTRE ANTISEMITISME I ANTISIONISME: L'ODI ALS JUEUS VS L'OPOSICIÓ POLÍTICA A UN PROJECTE COLONIAL I OPRESSOR

havia arribat a ser contraproduent, desviant recursos del combat militar quan Alemanya ja estava perdent la guerra.

Igualment sorprenent pot ser la supervivència de l'antisemitisme avui a Polònia, dècades després de l'assassinat de tres milions de jueus polonesos, quan només n'hi queden uns 25 mil, o a Hongria, on el partit obertament antisemita Jobbik és la tercera força parlamentària.

Actualment és important insistir en la distinció entre antisemitisme i antisionisme. El primer és l'odi als jueus; el segon, l'oposició política al sionisme, un projecte colonial i opressor. Els esforços de l'estat d'Israel per confondre els dos termes, per titllar qualsevol crítica de les seves accions com a anti-jueva, per arrogar-se el dret de parlar en nom de tots els jueus, no fan sinó alimentar l'antisemitisme arreu del món.

Notem que en els darrers temps algunes formacions d'extrema dreta, per exemple el Front Nacional a França, han posat sordina al seu antisemitisme tradicional, que tendeix a donar-los mala premsa, per apropar-se al sionisme en la mesura que aquest té un bon encaix amb la seva islamofòbia.

Islamofòbia

Diversos analistes han destacat l'ús de la xenofòbia (odi o por als estrangers) que fa l'extrema dreta a països com França, centrada en el rebuig de la immigració i particularment de l'islam, de tal forma que juga un paper semblant al de l'antisemitisme del feixisme clàssic. A l'Estat espanyol l'exponent més exitós d'aquesta tàctica és Plataforma per Catalunya (PxC) que té un bon grapat de regidors a diferents ciutats i pobles.

A la seva declaració programàtica "PxC no s'oposa a la immigració, sinó a la instal·lació d'immigrants musulmans al nostre país", tot al·legant que el fenomen pot suposar "una clara amenaça per a la nostra cultura" pel fet que l'islam "comporta elements ideològics de rebuig als Drets Humans".

Concretament, proposa una política d'immigració "que fixi quotes de procedència i redueixi a zero el contingent islàmic" i que "les necessitats" (de mà d'obra, s'entén) es cobreixin segons una ben definida jerarquia de preferències, per "ciutadans autòctons, europeus comunitaris i dels països de l'Est, o en qualsevol cas, d'aquells de l'Amèrica Llatina amb

els quals hem tingut relacions històriques i als que hem aportat la nostra cultura, tradicions i principis morals cristians”. I va encara més lluny: “PxC fomentarà la repatriació de la població islàmica”.

Això no vol dir pas que la islamofòbia sigui prívativa de l'extrema dreta. A Catalunya, tant CiU com el PSC han proposat i votat mocions municipals dissenyades per prohibir el burca o el nicab —pràctica superminoritària a Catalunya sigui dit de pas—, argumentant que defensen els drets i la dignitat de les dones —el mateix raonament utilitzat per enviar tropes a l'Afganistan.

A més, el Parlament de Catalunya, aquesta vegada al·legant “motius de seguretat”, ha aprovat una moció —amb els vots a favor de CiU, PP, Ciutadans i PSC, l'abstenció d'ERC i els vots en contra només d'ICV i la CUP— instant a prohibir “l'ocultació del rostre”, cosa que comportaria l'exclusió de determinades dones de l'espai públic.

Mentrestant, la policia autonòmica està acumulant dades sobre les dones que porten el burca o el nicab, insinuant que aquesta pràctica podria indicar l'existència d'un entorn islamista radical perillós.

Les persones que estem contra tota forma d'opressió defensarem (en la mesura que elles ens ho demanin) les dones que es rebel·lin contra la imposició de qualsevol peça de vestir, però defensarem igualment el dret de tota dona a escollir la seva roba, sigui quina sigui, sense cap prohibició.

El govern central també contribueix a la creació d'una imatge amenaçadora dels musulmans amb les operacions fortament publicitades contra el “terrorisme islàmic”, ajudat en això pels mitjans de comunicació, especialment després dels atemptats contra les Torres Bessones als Estats Units i els trens a Madrid, i la declaració de la mal anomenada “guerra contra el terrorisme”, freqüentment amalgamant islam (religió), islamisme (opció política) i terrorisme en un sol concepte.

LA XENOFÒBIA, CENTRADA EN EL REBUIG DE LA IMMIGRACIÓ I PARTICULARMENT DE L'ISLAM, JUCA UN PAPER SEMBLANT AL DE L'ANTISEMITISME DEL FEIXISME CLÀSSIC

Amb tot, convé remarcar que per a molta gent a l'Estat espanyol la idea de musulmà se solapa amb la d'àrab, especialment magrebí, i s'associa molt menys, per exemple, amb senegalesos, gambians o nigerians, encara que siguin musulmans, en la imatge dels quals sol predominar la condició de ser africans negres.

Assenyalem, de passada, la confusió freqüent entre magrebí i àrab. Una bona part de les persones marroquines, i també algunes d'algerianes, presents a l'Estat espanyol no es consideren àrabs, sinó amazigues. A Catalunya l'amazic és la llengua materna més estesa darrere el castellà i el català.

DRETS I DISCRIMINACIÓ

La Llei d'Estrangeria

En la lluita pels drets de les persones immigrades, en determinades ocasions pot ser necessari i perfectament lícit fer aliances i treballar juntament amb persones i organitzacions que s'oposen a "l'*actual* Llei d'Estrangeria".

Això no obstant, cal tenir clar que *qualsevol* Llei d'Estrangeria, és a dir, qualsevol norma dissenyada per restringir i controlar la immigració, és inherentment discriminatòria, ja que té com a objectiu limitar els drets d'una determinada categoria de persones; en el cas de l'Estat espanyol, aquelles que no tenen la nacionalitat espanyola. I és per aquest motiu que es parla a vegades d'una mena d'"apartheid jurídic".

La primera Llei d'Estrangeria, la Llei Orgànica 7/1985 (oficialment titulada, amb vertader cinisme, "sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya"), va ser una peça clau en la construcció de la discriminació institucional contra la immigració. Significativament, va ser aprovada l'any abans de l'entrada de l'Estat espanyol a la Unió Europea, quan hi havia poc més de dues-centes mil persones estrangeres registrades al país.

El seu preàmbul estableix una sèrie de "principis" que pretenen fonamentar les parts substantives de la llei. Afirma, per exemple, que "Cal diferenciar, amb absoluta claredat, les situacions de legalitat de les d'il·legalitat". És a dir, les persones "en situació de legalitat" tindran determinats drets (no pas tots, ni de bon tros), mentre que les persones "en situació d'il·legalitat" no en tindran gairebé cap.

És més, dóna a entendre que aquestes persones representen un perill i que la Llei s'encarregarà de reprimir-les: "en prevenció de les alteracions que poguessin en el seu cas produir-se, respecte de la convivència so-

cial, per la presència d'estrangers en termes no legals a Espanya, [la Llei] desenvolupa mesures específiques per a impedir tals situacions”.

Ara bé, aquesta mena de llei, lluny de protegir els drets i les llibertats de la població autòctona, els compromet. Per exemple, ja des de la primera Llei d'Estrangeria es contemplaven sancions per “accions i omissions... que promoguin, mitjancin o emparin la situació il·legal d'estrangers al nostre país”.

Més recentment, el primer redactat de l'article 318 bis de l'avantprojecte de reforma del Codi Penal amenaçava amb castigar qui ajudés una persona de fora de la Unió Europea a entrar-hi o a transitar pel seu territori en contra de la legislació de l'estat corresponent. La pressió de la campanya “Salvemos la Hospitalidad” ha obligat a una reformulació parcial que eximeix qui “presti, *de forma ocasional*, ajuda humanitària” (èmfasi afegida), però l'article no s'ha retirat.

La justificació esgrimida en aquest cas —que es tracta de la transposició de la Directiva 2002/90/CE destinada a definir l'ajuda a l'entrada, a la circulació i a l'estància irregulars— no deixa de ser, com en molts altres de similars, una excusa. L'Estat espanyol, ni quan es va discutir ni després, no ha mostrat la més mínima discrepància amb aquesta normativa europea.

Recordem que a dia d'avui cap estranger, per més anys que hagi viscut a l'Estat espanyol, no pot votar, o ser votat, ni a les eleccions generals ni a les autonòmiques. Sols els comunitaris poden votar a les europees i només els comunitaris i els estrangers regularitzats que provenen d'un país amb un conveni bilateral amb l'Estat espanyol tenen dret a participar a les municipals.

Aquesta exclusió, que a les generals pot afectar al voltant d'un 12% de la població real i a determinades autonòmiques, com ara Catalunya, gairebé un de cada sis habitants, socava la legitimitat democràtica d'aquests processos electorals i els seus resultats, cosa que té repercussions per a tothom.

Igualment, no hem d'oblidar que la primera Llei d'Estrangeria va voler negar diversos drets fonamentals —de reunió, associació, sindicació...— als "irregulars", fins que, com a conseqüència d'un recurs, aquesta temptativa va ser declarada inconstitucional. Si hagués prosperat, hauria minvat encara més els drets tant dels "regulars" com de les persones autòctones, especialment les de les capes treballadores i populars.

Les successives Lleis d'Estrangeria, amb els seus Reglaments respectius, han anat codificant i configurant el racisme institucional, és a dir la discriminació sistemàtica practicada per l'estat, que és la que més afecta la vida de les persones, però també "justifica" i retroalimenta el racisme entre la societat receptora contra les persones immigrades o candidates a la immigració.

Malgrat de la seva aparent rigidesa, les Lleis d'Estrangeria sempre han permès al govern de torn d'aplicar mesures més o menys restrictives (fins i tot amnisties generals i regularitzacions massives) en funció de les demandes de la patronal, les tensions socials o la força de les lluites.

Fantasmes

Un dels aspectes més perversos de la Llei d'Estrangeria i el seu Reglament és la figura d'autorització de residència temporal per raons d'arrelament, pràcticament l'única via que tenen les persones sense papers de regularitzar la seva situació.

Dit curt i ras, consisteix a aguantar, pel cap baix, dos o tres anys en la clandestinitat... i després demostrar-ho. I no demostrar-ho de qualsevol manera. Per exemple, l'arrelament laboral requereix, entre altres coses, una resolució judicial, o una resolució administrativa confirmatòria de l'acta d'infracció de la Inspecció de Treball, que acrediti una relació laboral d'almenys sis mesos.

L'arrelament social, que es pot sol·licitar a partir de tres anys d'estada continuada, exigeix la presentació d'un contracte d'un any si més no.

NO TENIR PAPERS VOL DIR VIURE PERMANENTMENT AMB L'AI AL COR

Desesperada per no poder obtenir cap contracte, molta gent que no té papers o que ha quedat a l'atur i en necessita un per renovar el seu permís acaba comprant-ne un per uns quants milers d'euros que gairebé sempre resulta fals i la deixa totalment desprotegida i fortament endeutada.

Adicionalment, l'arrelament social requereix la presentació d'un informe sobre la integració de la persona... en una societat que defineix la seva presència com a il·legal i, per tant, l'obliga a amagar-se, dificultant al màxim qualsevol integració estable.

No tenir papers vol dir viure permanentment amb l'ai al cor. Sortir al carrer pot significar que t'aturi la policia —que aplica els estereotips racials més grollers quan li urgeix completar la seva quota de detencions— i que acabis en un Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) que el govern ara vol rebatejar d'Estada Controlada (CECE).

Un cop dins una d'aquestes presons, l'angoixa s'enfila. Si sobrevis (s'hi han comptabilitzat diverses morts per manca d'atenció sanitària), saps que en sortiràs abans dels 60 dies, però com? Seràs deportat (al “teu” país o, en el cas dels africans negres amb qui no filen gaire prim, potser a un altre)? O seràs posat “en llibertat” amb una ordre d'expulsió que no es pot executar perquè no hi ha acord amb el “teu” país, però mentre sigui vigent t'impedirà tota possibilitat d'obtenir papers o treballar legalment?

A la seva cançó *Clandestino*, Manu Chao retrata la situació així: “Soy... fantasma en la ciudad, mi vida prohibida dice la autoridad”, i Madjiguène Cissé ens dóna una bona descripció dels efectes psicològics que pot tenir aquest vagar pels llimbs, ni admesos ni expulsats: “Voregem freqüentment l'absurd. La nostra vida és una adaptació constant de la nostra consciència a una vida fora de les regles”⁵.

Caça a l'immigrant: Ca n'Anglada, El Ejido

El 1992 la dominicana Lucrecia Pérez va ser la primera persona assassinada a l'Estat espanyol com a resultat d'un atac racista reconegut com

⁵ Madjiguène Cissé, *Parole de sans-papiers*, La Dispute, París, 1999.

LES SUCCESSIVES LLEIS D'ESTRANGERIA, AMB ELS SEUS REGLAMENTS RESPECTIUS, HAN ANAT CODIFICANT I CONFIGURANT EL RACISME INSTITUCIONAL

a tal. L'autor material era un guàrdia civil fora de servei. En els últims 25 anys hi hagut una cinquantena de morts a mans de feixistes, dels quals uns 15 eren immigrants.

Encara que no s'han produït — fins ara! — gaires atacs massius, semblants als pogroms, amb gran participació popular, convé d'examinar-ne un parell per veure on són els perills.

El barri de **Ca n'Anglada**, a la perifèria de Terrassa, té el seu origen en les cases bastides pels immigrants vinguts del sud de la Península Ibèrica als anys 50 (“els nous catalans”), seguides dels blocs construïts als anys 60. Més tard, atrets pels lloguers assequibles, hi van arribar immigrants nord-africans (“els nouvinguts”), que al final dels 90 constituïa un 10 per cent de la població.

Això va incrementar les necessitats socials, culturals i econòmiques, però “aquestes necessitats, en comptes de ser reclamades de forma comuna pels diferents col·lectius, com havia passat entre els seixanta i vuitanta, cohesionant la població, ara la fragmenta, identificant-se com a responsables de la situació de deterioració del barri els nous i noves veïnes”⁶.

L'11 de juliol de 1999, una baralla entre joves deriva en atacs contra persones i comerços marroquins. Incitats per caps-rapats racistes dels pobles del voltant, hi van participar uns quants centenars de veïns i veïnes blancs, molts dels quals cridaven “¡Fuera moros!”

El maig de l'any següent, un altre grup de caps-rapats racistes de fora del barri van apunyalat un jove marroquí i van calar foc a una tenda regentada per marroquins. Alguns veïns marroquins es van enfrontar amb els seus atacants, 11 dels quals van ser detinguts per la policia.

Els disturbis van durar uns quants dies, amb més atacs racistes protagonitzats o aprovats per un sector dels veïns autòctons, incloent-hi gent combativa que es considerava d'esquerra: “Compañeros, acordaos que esa plaza es la Roja y que es nuestra, que allí hemos luchado por todo

6 Fabià Díaz Cortés, *Lucha antifranquista, violencia xenófoba, vida cotidiana y espacio público: La Plaça de Ca n'Anglada de Terrassa*, <http://www.euskomedia.org/PDFAnIt/zainak/23/04750486.pdf>

L'ALCALDE DE EL EJIDO: "A LES VUIT DEL MATÍ, TOTS ELS IMMIGRANTS SÓN POCS; A LES VUIT DEL VESPRE, TOTS SOBREN"

este barrio. Y al moro que se mee en esta plaza le vamos a cortar la punta del..."⁷.

Díaz Cortés es pregunta si el barri mai "ha estat plenament integrat, socialment i territorialment, a la ciutat de Terrassa i a Catalunya?"

El febrer del 2000, un marroquí de 22 anys "amb trastorns mentals" va apunyar una jove espanyola a **El Ejido**. Centenars de persones van sortir al carrer a la recerca de "revenge" amb la persecució d'immigrants, la crema dels seus negocis i habitatges, i atacs contra els locals de les ONG que els ajudaven.

La ràpida transformació d'Almeria d'una província pobre a una de pròspera (per a segons qui) s'havia degut a la introducció massiva de dos "factors de producció" barats: la més gran extensió d'hivernacles del món combinada amb l'explotació de mà d'obra estrangera sense drets "proporcionada" per la Llei d'Estrangeria i segregada pel racisme institucional local.

L'alcalde de El Ejido, Juan Enciso, del PP, va resumir l'actitud instrumental envers aquests treballadors sense la menor vergonya: "a les vuit del matí, tots els immigrants són pocs; a les vuit del vespre, tots sobren".

Malgrat les dificultats enormes, els immigrants van organitzar una resposta col·lectiva contundent: una vaga general comarcal indefinida demandant nous habitatges per als qui havien perdut la seva casa, compensació pels danys soferts i regularització de les persones que no tenien permís. Els va costar una setmana arrencar un compromís parcial al govern central i a la Junta d'Andalusia, respectat també només parcialment.

El govern local es va negar a admetre cap demanda i a les eleccions generals del març el PP va incrementar la seva proporció de vots al poble del 46% al 64%. És clar, una part de la població de fet estava exclosa del sufragi.

⁷ Revista de *La Vanguardia*, 18/7/99, citat a Fabià Díaz Cortés, *op. cit.*

Criminalització

La criminalització de la immigració té múltiples dimensions. Una de les més importants és la distinció entre “legals” i “il·legals”, reiterada per les institucions i els mitjans de comunicació, que marca un segment de la immigració amb l'estigma d'estar fora de la llei pel sol fet de ser present en el territori de l'Estat espanyol.

Una altra cara, distinta però relacionada, és l'espectacle ben visible que es representa cada dia a totes les ciutats: la policia atura una persona, o un grup de persones, de faccions físiques i/o de vestimenta que les “identifica” com a immigrants, els demana els papers i les interroga en mig del carrer davant dels transeünts i badoqs. “Deu ser per algun motiu!”

També al centre de les ciutats grans no és estrany de presenciar-hi de tant en tant (si no en directa, llavors a la televisió) alguna estrebada o el treball més subtil de carteristes practicat per persones que “tenen pinta” d'immigrants.

No falten tampoc a la premsa notícies sobre màfies i altres bandes criminals organitzades estrangeres. Observem, però, que moltes de les activitats delictives que tenen a veure amb immigrants són producte, més o menys directe, de la impossibilitat de complir les condicions draconianes per entrar o romandre legalment al país.

Aquest és el cas de les “màfies” de tràfic humà, encara que sovint no representen altra cosa que l'esforç col·lectiu de xarxes solidàries per organitzar viatges que per força han de ser clandestins; dels matrimonis dits “blancs” o de conveniència, mitjançant els quals alguna gent aprofita la desesperació de persones per a qui això queda com l'última possibilitat d'aconseguir papers; o de la compravenda de contractes falsos, igualment la darrera oportunitat (moltes vegades fracassada) per alguns.

També l'existència del tràfic de blanques (i de negres), que obliga dones “importades” irregularment a exercir la prostitució, es deu en gran part a la manca d'alternatives per entrar al país legalment.

Vejam com Plataforma per Catalunya ha afinat el seu discurs sobre aquesta qüestió: “No tots els immigrants són delinqüents, però sí... la

majoria de delinqüents són immigrants". Aquesta versió més refinada de la identificació crua d'immigrant amb criminal no és exacta tampoc, però es basa en una interpretació —tendenciosa, això sí— d'unes dades que poden enganyar i que de cap manera no s'han d'ocultar, entre altres coses perquè al darrere hi ha una injustícia, com demostrarem tot seguit.

L'any 2000, quan hi havia menys d'un milió d'estrangers oficialment residents (sense comptar els sense-papers) a l'Estat espanyol, poc més del 2% de la població total d'aleshores, les presons allotjaven 45.104 presos, dels quals el 80% eren espanyols i el 20% estrangers. Onze anys més tard, quan la població estrangera resident fregava els sis milions, o el 12% del total, el nombre de reclusos havia pujat a 70.472, amb un 65% d'espanyols i el 35% restant d'estrangers (segons xifres de l'Institut Nacional d'Estadística).

Cal remarcar primer que aquest augment de la població reclusa és conseqüència principalment d'un increment de la repressió i de les penes que no correspon en absolut amb cap canvi de conductes generalitzat a la societat i causa, al seu torn, d'un alt grau d'amuntegament a les presons que exacerba el càstig de la privació de llibertat.

De tota manera, com es pot apreciar fàcilment, la proporció de reclusos estrangers a les presons ha estat en tot moment molt per damunt de la proporció de residents estrangers a la societat. Ara bé, d'aquí a deduir que els immigrants són més delictius que els nadius hi ha un bon tros.

Sense especular si la repressió es concentra més en aquest segment de la població, hi altres explicacions d'aquestes xifres. Com diu el sindicat corporatiu de funcionaris de presons Acaip, gens sospitós de ser

indulgent amb ells, “molts immigrants delinqueixen per la seva situació precària, agreujada més per la crisi”⁸.

A més, “els delinqüents estrangers no obtenen quasi mai la llibertat sota fiança”, més del 40% “són preventius a espera de judici”, tenen més problemes per accedir a permisos de tercer grau i en alguns casos pateixen una “doble pena”: compliment sencer de la pena i després expulsió.

Apartheid sanitari

L'abril del 2012 el govern central va aprovar un Reial Decret-Llei “de mesures urgents per a garantir la sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut i millorar la qualitat i la seguretat de les seves prestacions”... tot restringint-hi l'accés.

Com a conseqüència, “els estrangers no registrats ni autoritzats com a residents a Espanya rebran assistència sanitària: a) D'urgència per malaltia greu o accident... b) D'assistència a l'embaràs, part i postpart”.

Aquest és un exemple d'una decisió on motius ideològics han pesat més que consideracions pragmàtiques, un intent de fer veure que els problemes que amenacen la sostenibilitat del sistema es deriven del seu ús (s'insinua que més aviat es tracta d'un abús) per part de persones que no mereixen beneficiar-se'n, incloent-hi els immigrants sense-papers.

El govern sap prou bé (estudi del CIS, 2008) que un 27,9% de les persones de nacionalitat espanyola “creu que els immigrants abusen de l'atenció sanitària gratuïta” i que més d'un 31 % està “més aviat d'acord” que la població immigrant causa una disminució de la qualitat de l'atenció sanitària.

Així el govern es disposa a aprofitar-se d'aquestes creences, tot i saber també que són falses: els immigrants solen ser bastant sans, van menys a cal metge que els autòctons, tenen menys malalties cròniques i consumeixen menys medicaments (encara que tot això podria canviar a mesura que van envellint).

8 <http://www.alertadigital.com/2013/05/17/el-60-de-los-presos-encarcelados-en-espana-en-la-ultima-decada-son-extranjeros/>

LA DISTINCIÓ ENTRE “LEGALS” I “IL-LEGALS” MARCA UN SEGMENT DE LA IMMIGRACIÓ AMB L'ESTIGMA D'ESTAR FORA DE LA LLEI PEL SOL FET DE SER PRESENT EN EL TERRITORI

Davant les crítiques, el govern s'ha escudat en l'excusa tramposa que vol evitar el “turisme sanitari”. Però el fet és que, obviant la injustícia i el patiment fàcilment evitable que provoca, si es valora d'acord amb criteris estrictament d'eficàcia, l'exclusió dels sense-papers és contraproduent.

Per un cantó, l'atenció via urgències, quan el problema ja s'ha complicat, resulta molt més cara que el diagnòstic i tractament precoços en un centre d'atenció primària, i eleva el risc de recaigudes per falta d'un seguiment adequat. I per l'altre, pot contribuir a col·lapsar aquests departaments amb (auto)derivacions poc apropiades, per ser l'única porta oberta, augmentant la percepció, falsa, que aquestes persones abusen del sistema.

Aquesta mesura suposa també un perill per a tota la població pel risc de la propagació de malalties contagioses no detectades o no tractades.

Ans que una sensibilitat més aguda davant el sofriment o un respecte més accentuat de la universalitat dels drets inherents en les persones, són aquests factors pràctics, juntament amb les campanyes engegades, allò que ha dut algunes comunitats autònomes a suavitzar l'exclusió.

Dones immigrants

Segons el cens del 2011, el 52% de les persones estrangeres residents a l'Estat espanyol eren homes i el 48% dones. Però entre les persones iberoamericanes hi havia més dones que homes. Segons xifres del 2005, de les persones originàries d'Àfrica, menys d'un terç eren dones, mentre que entre el col·lectiu pakistanès, les dones no arribaven al 10 per cent.

Algunes de les dificultats específiques que tenen les dones immigrants, en comparació amb els homes immigrants, per la posició social de les dones a l'Estat espanyol en general o dins la comunitat de la qual formen part, o a causa dels lligams que mantenen amb el seu país d'origen, es veuen accentuades per la llei aplicable.

La consecució per part d'una dona reagrupada d'un permís de treball independent del seu marit o parella continua supeditada al requisit d'un contracte laboral d'un any. Això no obstant, l'enèsima reforma de la Llei d'Estrangeria al final del 2009 i el seu Reglament posterior permeten que un cònjuge pugui obtenir un permís independent quan es romp el vincle

UNA PART DE LA FEINA DE CURA S'HA "TRASPASSAT" A DONES IMMIGRANTS, ALLIBERANT AIXÍ MOLTES DONES NADIEUS (I TAMBÉ HOMES) I ESMORTEINT LA DEMANDA DELS SERVEIS SOCIALS PÚBLICS

conjugal, a condició que acrediti una convivència d'almenys dos anys a l'Estat espanyol.

El tercer trimestre del 2012, el 36% de les dones que van presentar una denúncia per violència de gènere eren estrangeres quan només un 11,5 de les dones empadronades són estrangeres. Indicatiu de les pressions, manca de suport i inseguretats addicionals que pateixen és el fet que eren responsables del 40% de les denúncies retirades en fase d'instrucció.

La seva especial exposició a les agressions masculines es palesa de manera encara més crua en la proporció d'estrangeres entre les dones assassinades per la seva parella. De les 469 víctimes mortals entre el 2003 i el 2009, 324 eren espanyoles (69%) i 143 estrangeres (30%); en dos casos la nacionalitat no consta. Dit d'una altra manera, la probabilitat de morir a mans de la seva parella era cinc vegades més alta entre les estrangeres que entre les espanyoles.

Aquestes xifres fluctuen molt d'un any a un altre i requereixen una interpretació extremadament cauta. Segons l'Institut Nacional d'Estadística, si el 2003, 9 de les 71 víctimes mortals eren estrangeres (el 13%), el 2008 representaven 33 de les 75 (44%); el 2012, 13 de les 52 víctimes mortals eren estrangeres, el 25%. A pesar de les variacions, destaca una constant: el percentatge d'estrangeres és sempre més elevat que el seu pes entre la població femenina en el seu conjunt.

Una de les poques millores introduïdes en les successives reformes de la Llei d'Estrangeria, generalment cada vegada més regressives, és la suspensió temporal de l'expedient sancionador (normalment l'expulsió) si una dona objecte de violència de gènere es troba en situació irregular. A més, podrà sol·licitar una autorització de residència i treball per circumstàncies excepcionals tan bon punt —vet aquí el primer problema!— s'hagi dictat una ordre de protecció al seu favor. I si el procediment penal conclou sense provar l'agressió al·legada (resultat de gairebé un 40% de les denúncies), s'aplicarà la sanció pendent.

L'estat del benestar no satisfà, ni de lluny, les necessitats de cura existents, i suplir aquest dèficit sol recaure sobre les dones. En el darrer període, una part important d'aquesta feina s'ha "traspassat" a dones im-

migrants, alliberant així moltes dones nadiues (i també homes) d'aquesta càrrega i esmorteint la demanda de l'extensió dels serveis socials públics.

El treball domèstic, amagat darrere de la porta de l'empleador, sempre ha estat un dels menys controlats per l'Administració. El novembre del 2011 es va aprovar un Reial Decret que regula la relació laboral del servei de la llar familiar, però no fa efectiu l'anunciat trasllat al Règim General de la Seguretat Social, de tal manera que les persones que fan aquestes feines no tenen ni els pocs drets ni la minsa protecció d'altres treballadores i treballadors. Entre altres coses, existeix l'acomiadament per desistiment, és a dir, sense que l'empleador hagi d'al·legar cap motiu.

Les escasses millores —contracte escrit, salari mínim interprofessional— són més aparents que reals, ja que són extremadament difícils de garantir a la pràctica. Addicionalment, es permet la contractació per agències de col·locació i empreses de serveis actuant com a intermediàries.

Fins fa poc, moltes dones que treballen al sector es pagaven elles mateixes la Seguretat Social, cosa que els facilitava el treball per hores en diferents cases. La nova normativa transfereix aquesta responsabilitat a l'empleador/a, tot i que un Reial Decret posterior ha flexibilitat aquest requisit en el cas de serveis de menys de 60 hores al mes.

Per la gran dispersió i l'aïllament de les treballadores, així com per la proximitat física dels ocupadors, aquest sector ha estat molt resistent a l'organització col·lectiva. Amb tot, no és una tasca impossible, tal com estan posant de relleu dos projectes, Sindihogar/Sindillar a Catalunya i Etxeko Langileen Elkartea/Asociación de Trabajadoras de Hogar a Biscaia.

Asil, refugi

“En cas de persecució”, proclama el punt 14.1 de la Declaració Universal dels Drets Humans, “tota persona té dret a cercar asil en altres països”. Ara bé, és un dret més sovint vulnerat que complert, especialment a l'Estat espanyol.

Segons un informe de la Comissió Espanyola d'Ajut al Refugiat (CEAR), el 2012 l'Estat espanyol va registrar el nombre més baix de sol·licituds d'asil des de feia 25 anys. A més, de les 2.580 persones que van presentar una petició, només 220, o el 8,5%, van obtenir l'estatut de refugiat.

CAP PERSONA ESTRANGERA, PER MÉS ANYS QUE HAGI VISCUT A L'ESTAT ESPANYOL, NO POT VOTAR, O SER VOTAT, NI A LES ELECCIONS GENERALS NI A LES AUTONÒMIQUES

La tradicional parsimònia a l'hora de concedir l'asil ha estat reforçada per la Reforma de la Llei d'Asil del 2009, mentre l'aflux de demandants s'ha vist minvat encara més per l'efecte dissuasiu de la Reforma juntament amb els obstacles cada cop més grans per a arribar.

El 2012 l'Estat espanyol va rebre 55 sol·licituds per cada milió d'habitants, situant-lo només darrere Estònia entre els països de la Unió Europea, on la mitjana és de 660 per milió i Suècia destaca amb 4.625 demandes per milió d'habitants.

La secretària general de CEAR ha denunciat que Espanya, Grècia i Itàlia "s'han convertit en gendarmes de cara a Europa i han assimilat el rol de blindar les fronteres".

Al mateix temps, el treball de CEAR ha quedat tocat per les retallades, amb deutes, tres expedients de regulació d'ocupació, l'acomiadament de la meitat de la plantilla, reducció de jornades i problemes per pagar els salaris. En aquestes circumstàncies, CEAR ha pres la controvertida decisió d'enviar la seva secretària general i el seu president al País Basc al programa *Atrapa un Millón* en un intent de salvar l'organització.

Tanquem els CIEs?

Arreu de l'Estat espanyol hi ha grups que es dediquen específicament al tema dels Centres d'Internament per a Estrangers fent un seguiment de les condicions i les pràctiques que s'hi troben, contactant amb els internats i donant-los suport, elaborant crítiques ben fonamentades del sistema de què formen part i organitzant campanyes pel seu tancament.

En general aquests grups no compten amb la participació de gaires persones immigrades, per a qui altres qüestions, relacionades amb la difícil supervivència quotidiana, solen ser més urgents, però ajuden a visibilitzar el tracte repressor i denigrant d'una institució normalment ignorada pel gran públic.

De tant en tant, normalment arran de la mort d'una persona internada, els mitjans de comunicació es fixen en els CIEs i, davant l'escandalós tracte donat als presos i l'absència de control sobre allò que hi passa, poden reclamar

milliores, tal com va fer *El Periódico de Catalunya* fent campanya per l'adopció d'un reglament el 2012.

Alguns acadèmics i diverses ONGs adopten aquesta orientació "possibilista", obviant la crítica del sistema com a tal i relegant la demanda clara del tancament. Notem que el reglament previst encarrega algunes tasques importants dins els centres a ONGs.

Així, per exemple, José Miguel Sánchez Tomás, professor de la Universitat Rey Juan Carlos, advoca per "alternatives a l'internament dels immigrants irregulars" basades en "el mínim sofriment necessari"⁹, però sense qüestionar el sistema d'expulsions.

Semblantment, la responsable de política interior d'Amnistia Internacional Espanya, Virginia Álvarez, explica que "reconeixem el dret dels Estats de controlar la seva immigració... ens oposem a l'ús de l'internament de manera general i indiscriminada"¹⁰.

Malauradament, fins i tot quan s'aconsegueix el tancament d'un dels CIEs, com el de Màlaga el 2012, encara en queden d'altres que fan la mateixa funció.

9 *Mugak*, n. 62, març 2013.

10 *Mugak*, n. 62, març 2013.

COMPOSICIÓ I TENDÈNCIES DE LA IMMIGRACIÓ A L'ESTAT ESPANYOL

De què ens parlen i què ens diuen les xifres?

Per entendre certes dinàmiques de la immigració a l'Estat espanyol, cal prestar atenció a les estadístiques disponibles. A pesar del fet que per la seva pròpia naturalesa aquestes xifres mai no seran del tot fiables i que els criteris i els mètodes emprats per les diferents fonts sovint impedeixen les comparacions directes, sí serveixen per fer-nos una idea general de la composició i de certes tendències de la població estrangera.

Per simplificar, deixarem de banda la qüestió de com s'haurien d'interpretar els conceptes d'immigrant i estranger. Per exemple, són immigrants els dits "de segona generació" nascuts a l'Estat espanyol però sense la nacionalitat espanyola, dret que no és automàtic? O les més d'un milió de persones nascudes fora de l'Estat que s'han nacionalitzat?

Una de les coses que les dades demostren molt clarament és el creixement rapidíssim de la immigració, sense parangó enlloc, que en poc més d'una dècada ha passat de ser un fenomen relativament marginal a un de primer ordre en l'economia i la societat de l'Estat espanyol (Taula 1).

Taula 1. Nombre i percentatge d'estrangers a l'Estat espanyol, 1981 - 2010

Any	Nombre	% del total de població	Observacions
1981	198.042	0,52%	
1986	241.971	0,63%	entrada UE
2000	923.879	2,28%	< 1 mili
2005	3.730.610	8,46%	
2010	5.747.754	12,2%	punt d'inflexió?

L'“efecte crida” ha estat la possibilitat de trobar feina, i des que s'ha començat a notar l'impacte de la crisi, el nombre d'immigrants ha tendit a estancar-se.

El fet que la majoria de les persones que emigren són joves a la recerca de feina queda reflectit en una altra estadística. Segons el cens del 2004, l'edat mitjana de la població de nacionalitat espanyola era de 40,99 anys, mentre que la dels estrangers residents era de 32,83 anys. Semblantment, el 51,91% dels residents estrangers tenia entre 20 i 39 anys, en comparació amb el 32,66% de les persones de nacionalitat espanyola. En canvi, el 15,85% dels residents “comunitaris” eren majors de 65 anys.

El març de 2013, gairebé el 80% dels residents en Règim General (procedents de fora de la Unió Europea) tenia entre 16 i 64 anys, és a dir, estava en edat laboral; prop del 19% eren menors de 15 anys (la xifra corresponent al col·lectiu marroquí era el 29%), i només l'1,5% tenia més de 65 anys.

El fort increment de nacionals del Regne Unit, que entre el 2001 i el 2013 van passar d'uns cent mil a més de dues-centes cinquanta mil, es pot explicar en part per l'atracció d'un clima benigne per a jubilats que gaudeixen d'una pensió adequada conjuntament amb el boom immobiliari. El març de 2013, el 31,38% dels residents a l'Estat espanyol procedents del Regne Unit tenia més de 64 anys, contrastant amb el 0,72% dels romanesos.

El 31 de març de 2013, hi havia 2.786.037 persones (51% del total) en el règim general i 2.681.037 (49%) en el règim comunitari. L'augment més espectacular entre la població comunitària l'han protagonitzat els romanesos: si en el 2001 n'hi havia uns 30 mil, el 2013 eren més de 922 mil, i ja són la nacionalitat estrangera més nombrosa. La més nombrosa entre les no-comunitàries és la marroquina (880 mil), seguida de l'equatoriana (391 mil) i la colombiana (271 mil).

L'“EFECTE CRIDA” HA ESTAT LA POSSIBILITAT DE TROBAR FEINA I DES QUE S'HA COMENÇAT A NOTAR L'IMPACTE DE LA CRISI, EL NOMBRE D'IMMIGRANTS HA TENDIT A ESTANCAR-SE

Taula 2a. Estrangers a l'Estat espanyol, per continents (2006)

Iberoam rica	36,21%
Europa	38,81%
frica	18,95%
Resta	6,03%

Taula 2b. Estrangers a l'Estat espanyol, per subcontinents (2006)

Iberoam rica	36,21%
Europa Occidental	21,06%
Europa de l'Est	17,75%
frica del Nord	14,83%
frica subsahariana	4,12%
Extrem Orient	2,72%
Subcontinent indi	1,46%
Resta	1,16%

Taula 2.c Estrangers a l'Estat espanyol en R gim General, per continents (mar 2013)

Am rica Central i del Sud	42,35%
frica	39,37%
asia	12,85%
Europa no-UE	4,68%
Resta	0,74%

És interessant observar com les persones originàries de l'Àfrica negra tenen un impacte en l'imaginari de la societat "amfitriona" més gran que el seu pes numèric relatiu entre els estrangers, que no arriba al 5%. Això es deu en part a la seva sovintejada presència a la televisió quan arriben a diferents llocs de la costa en embarcacions precàries, a les seves dramàtiques escalades de les tanques de Ceuta i Melilla i a la seva visibilitat al carrer com a "manters" (venent, corrent o enfrontant-se amb la policia); i potser també al fet que desperten simpatia (i a vegades admiració) entre un sector important de la gent jove.

Sabem que quan escasseja el treball, moltes persones amb un permís apropiat busca feina a altres països de la Unió Europea sense, per això, trencar els seus vincles amb l'Estat espanyol, mentre que oriünds de països propers, com ara el Marroc, hi passen temporades (encara que als darrers temps els controls sobre aquesta pràctica de supervivència s'han fet més estrictes).

Un dels col·lectius els membres del qual han optat en més gran mesura pel retorn definitiu és l'equatorià. El nombre de residents de l'Equador va pujar de 139.022 el 2001 fins a gairebé mig milió el 2005, per baixar a 391,202 el 2013.

Sembla clar que la majoria de les persones que han immigrat a l'Estat espanyol té la intenció de quedar-s'hi; de fet, el març del 2013, gairebé el 75% dels residents inscrits al règim general tenien una autorització de llarga durada, encara que el requisit d'un contracte per a la primera i segona renovació (a més a més de per al permís inicial) està complicant la vida a molta gent i provocant molts casos de "irregularitat sobrevinguda", o sigui, la pèrdua dels papers per part de qui ja en tenia.

Catalunya és la Comunitat Autònoma amb el més gran nombre d'estrangers residents i la segona, després de Múrcia, pel que fa al percentatge de no-comunitaris.

A tall de comparació, el nombre de persones de nacionalitat espanyola resident a l'estranger l'1 de gener del 2013 era 1.931.248, de les quals només 673.662, aproximadament un 35%, havien nascut a l'Estat espanyol.

Finalment, el col·lectiu IOE ha mostrat com la crisi ha colpejat comparativament més a les persones immigrades. Just abans que esclatés, “el 2007 es va registrar la menor taxa d’atur [de la població en el seu conjunt], i una diferència mínima entre nadius i immigrants (7,6% i 11,7%, respectivament). Des de llavors s’ha produït no solament un increment continuat sinó també un augment de la bretxa entre els dos grups: a la primera meitat de 2013 les respectives taxes van ser de 24,8% per als autòctons i 36,4% per als immigrants (52,5% per als africans).”¹¹

Entre el 2008 i el 2012 “els aturats [espanyols] amb prestacions van passar de 80% (48,5% contributives + 31,5% assistencials) a 52,2% (27,1% + 25,1%), mentre que els [aturats] estrangers van caure des del 31% (24,9% + 6,1%) fins 27,8%, (12,4% + 15,4%). En suma, a finals del 2012 amb prou feines la quarta part dels aturats immigrants cobrava una prestació d’atur, i la majoria rebia una de caràcter assistencial”¹².

Les associacions

D’associacions d’immigrants n’hi ha moltes a l’Estat espanyol. Ara bé d’associacions d’immigrants reivindicatives i combatives, poques. Els objectius se solen limitar a temes culturals, religiosos, esportius, d’assessorament o de suport mutu. La recerca de subvencions, la pro-

¹¹ <http://www.colectivoioe.org/uploads/0e22cdc4cf3eebeac22b81ad7ac32062f9cf9cf4.pdf>

¹² Ídem.

moció individual i les cooptacions han deixat poc espai per a la política, si no és — tampoc n’hi tants exemples — en relació al país d’origen.

Igualment, la participació d’immigrants en altres organitzacions reivindicatives, siguin sindicats, associacions de veïns i veïnes, partits polítics d’esquerra o fins i tot organitzacions de defensa dels drets dels immigrants (radicals, o relativament moderades com SOS Racisme), és, per regla general, bastant minsa. En aquest context, no es pot obviar el fet que el 15M tampoc no va saber atraure gaires persones immigrades.

Una excepció important és el Sindicat Andalus de Treballadors, que ha aconseguit integrar bon nombre d’immigrants que treballen al camp i donar suport a les seves reivindicacions i les seves lluites. A Catalunya, Papers i Drets per a Tothom i Sense Fronteres Cornellà són organitzacions “mixtes” que prioritzen la participació i la mobilització de les persones immigrades.

Això no significa que les persones immigrades no lluitin pels seus drets, sinó que la majoria de les lluites en què participen o que protagonitzen tenen lloc al marge d’estructures estables.

Malauradament, el moviment a favor dels drets de la immigració està molt fragmentat a la majoria de les comunitats autònomes. A més, fins ara, tots els intents de coordinar els esforços a nivell estatal —justament el nivell en què es prenen les decisions més importants en matèria d’“estrangeria” — han fracassat.

LLUITES

Els i les immigrants com a protagonistes: (1) Els *Sans-Papiers*

A algunes persones la immigració els inspira compassió, llàstima, pena. No són forçosament sentiments negatius; moltes vegades van acompanyats de ganes d'ajudar. Ara bé, solen denotar una visió dels immigrants com a indefensos, impotents, recipients més aviat passius d'aquesta ajuda... pobres. En tals casos, sovintegen les actituds paternalistes, el desig de tutelar, fins i tot la temptació de prescindir de l'opinió de les persones interessades. Quantes organitzacions s'han cregut legitimades per parlar en nom dels immigrants, per imposar-los els seus propis criteris?

Si ens guiem per la idea que l'emancipació de la classe treballadora ha de ser obra dels mateixos treballadors i treballadores, els immigrants han de ser igualment subjectes actius de la lluita pels seus drets —i pels drets i per les reivindicacions del conjunt de la classe de la qual molt majoritàriament formen part.

El 18 de març de 1996, 324 africans, incloent-hi unes 80 dones i uns cent infants, van ocupar l'església de Sant Ambrosi a París. "El seu denominador comú", relata Madjiguène Cissé¹³, una de les seves portaveus, "era sortir de l'ombra. Els 'clandestins', com se'ls deia, no volien esperar més, empaitats, assetjats, relegats als marges de la societat. Estaven allí, en carn i os, ben visibles i decidits a prendre el seu destí en mà, a lluitar per canviar la seva situació".

L'impacte d'aquesta acció sobre l'agenda política i sobre la consciència de molta gent va ser enorme. Va ser justament aquesta "conquesta de

13 Madjiguène Cissé, *Parole de sans-papiers*, La Dispute, París, 1999.

“ELS DRETS DELS UNS SÓN ELS DRETS DELS ALTRES”.
SOBRE AQUESTA BASE, VA SER POSSIBLE TEIXIR
“COMPLICITAT EN LA LLUITA”
ENTRE IMMIGRANTS I AUTÒCTONS

l'autonomia”, aquesta autoorganització, allò que els va permetre atreure una solidaritat, intensa i extensa, en peu d'igualtat, sense subordinació, supeditació ni substitució.

A més, van poder explicar com aquest suport no era una qüestió de simple altruisme, sinó que “els drets dels uns són els drets de tots”: “les llibertats [de molts francesos] poden ser amenaçats si se segueix passant per alt els nostres drets”. Sobre aquesta base, va ser possible teixir una “complicitat en la lluita” entre immigrants i autòctons.

La defensa dels drets no admet cap compromís ni renúncia. Dins del col·lectiu de sense-papers, les dones van jugar un paper important, però per poder fer-ho, “ens ha calgut imposar-nos”. “Comptar primer amb les seves pròpies forces... els va permetre finalment fer sentir la seva veu”: tenir delegades, participar en les decisions, guanyar el respecte.

Els i les immigrants com a protagonistes: **(2) Les tancades de Barcelona del 2001**

Menys d'un any després que el PP va tornar a formar govern, aquest cop amb majoria absoluta, i en un context de relativa feblesa dels moviments socials i absència de lluites socials importants, uns mil immigrants —quasi tots homes, la majoria pakistanesos, indis i bangladeshis, però de moltes altres nacionalitats també— van irrompre de sobta en l'escena política i van centrar l'atenció dels mitjans de comunicació amb una iniciativa enèrgica, valenta i agosarada.

Després d'un cúmul d'accions en demanda de “papers” —assemblees, concentracions, manifestacions, acampades...— que no havien obtingut cap resultat tangible, es va decidir canviar de tàctica i ocupar, amb el vist-i-plau del mossèn, una església al centre de Barcelona. De seguida l'aforament de la primera església va quedar desbordat, i en un no res n'hi havia deu d'ocupades... per gent que es va declarar en vaga de fam.

Aquesta tàctica, proposada i decidida exclusivament pels immigrants tancats a les esglésies, va provocar una ona de solidaritat espontània entre àmplies capes de la població i va crear una forta pressió sobre el govern, que es va negar públicament a negociar, però que tenia entre mans una patata més que calenta.

LES ASSEMBLEES DELS IMMIGRANTS, AMB TRADUCCIONS CONSECUTIVES A SIS O MÉS IDIOMES, FEIEN BALANÇ CADA DIA DE LA SITUACIÓ I VOTAVEN SI CONTINUAR O NO AMB LA VAGA

Mentre les assemblees dels immigrants, amb traduccions consecutives a sis o més idiomes, feien balanç cada dia de la situació i votaven si continuar o no amb la vaga, es va convocar una reunió oberta per organitzar el suport extern. En una mostra de prepotència i menyspreu envers els protagonistes de la lluita, un bloc format per CC.OO., UGT, SOS Racisme, Iniciativa per Catalunya i el responsable d'immigració d'EUiA va condicionar el seu suport a... la fi de la vaga de fam.

Els immigrants no van acceptar el xantatge, es va organitzar la que va resultar ser la primera gran manifestació contra el segon govern d'Aznar i aquest bloc es va haver d'accontentar amb tancar la marxa.

Al cap de 15 dies els immigrants van acordar deixar la vaga, però no les esglésies, romanent-hi un total de 47 dies mentre els seus representants participaven en les diverses reunions que funcionaven com a negociacions, tot i que mai oficialment reconegudes.

No va ser una victòria completa, cosa descartada d'entrada atesa la relació de forces existent en aquella època, però totes les persones que s'havien tancat a les esglésies van obtenir els seus papers i van obrir la porta a la regularització d'uns 30 mil més a través d'una clàusula "oblidada" de la Llei d'Estrangeria, rescatada i activada per la lluita.

Combatre el feixisme

Entre els anys 20, 30 i la primera meitat dels 40 del segle passat, diferents formes de feixisme van prendre i mantenir el poder a Itàlia, Alemanya i l'Estat espanyol. El racisme tenia una importància variable en els seus fonaments ideològics, segons el cas, però un element comú era un nacionalisme exacerbant que considerava la seva pròpia nació com a superior, i amb dret a imposar-se, a d'altres.

En la pràctica, allò que unia aquestes formes distintes, en un context d'intensa crisi capitalista amb una classe obrera forta, era la utilització de la mobilització de la petita burgesia (juntament amb sectors desfavorits de les capes populars) i la violència física per rompre el poder de la classe obrera i instaurar un règim sense drets democràtics que assegurés els interessos del capital.

És per això que el feixisme representa un perill per a tota la societat i que, malgrat les crítiques que fem de la democràcia burgesa, equiparar

aquesta amb el feixisme, o classificar els partits social-demòcrates, o fins i tot reaccionaris com el PP, de feixistes, és un error que ha costat molt car en el passat. El feixisme aspira a suprimir la democràcia parlamentària per reemplaçar-la per quelcom qualitativament pitjor.

Un altre error és subestimar el potencial del feixisme o deixar el combat contra el feixisme en mans de les institucions i les lleis. Convé impedir el seu creixement des del principi amb campanyes militants, abans que tingui l'oportunitat de desenvolupar-se i estendre's com ha fet Alba Daurada a Grècia, on ja constitueix un problema polític i una amenaça física de primer ordre, sobretot per a la immigració i l'esquerra.

La història ens alerta contra el racisme com a possible antesala del feixisme, especialment en temps de crisi. És urgent, doncs, analitzar i combatre l'ús que en fan els feixistes d'avui, basat en una crítica multi-forme a la immigració i les seves suposades conseqüències nocives, com a eix central de la seva estratègia.

Plataforma per Catalunya atribueix a la immigració (encara que intenta curar-se en salut afegint-hi l'adjectiu "il·legal") gran part de la culpa de les situacions que provoquen inseguretats i preocupació a molta gent: "Les onades d'immigració il·legal augmenten la delinqüència, l'atur i la despesa social, plantegen conflictes lingüístics, religiosos i culturals, i bosses de marginació social, constituent una seriosa amenaça per a la identitat i cohesió social de Catalunya".

Exceptuant quan perd els estreps (per exemple, exabruptes del seu líder Josep Anglada com ara: "Primer els de casa i qui no li agradi, que es foti!"), malda per projectar una imatge de sensatesa, "la plataforma del sentit comú".

És cert que aquest discurs, o el d'altres organitzacions més obertament feixistes i electoralment més febles com el Moviment Social Republicà, es troba reflectit en el de determinats partits parlamentaris (el PP essent-hi d'entrada més receptiu a causa de "la permanència d'un franquisme sociològic neoconservador i xenòfob... que es dilueix al [seu] interior")¹⁴, la qual cosa enforteix la seva legitimitat. És igualment cert,

14 Miguel Urbán, "La extrema derecha hoy", a *No Passarán*, David Karvala (Ed.), Ediciones La Tempestad, Barcelona, 2010.

QUAN LA IMMIGRACIÓ ÉS TRACTADA COM UNA CATEGORIA SOCIAL OBJECTE DE MESURES ESPECIALS DE PENALITZACIÓ EXTRAORDINÀRIES I DE CONTROL, FABRICA UNA IMATGE DE GRUP SOCIAL PERILLÓS

però, que aquesta respectabilitat es nodreix també d'altres fonts institucionals.

Per exemple, la Llei d'Estrangeria del 1985 ja proclamava la preferència nacional, tot condicionant els permisos a l'absència de "treballadors espanyols aturats", i prescrivint "un tractament preferencial" a favor de ciutadans de determinats països "per donar-se en ells els supòsits d'identitat o afinitat cultural".

Més important encara, quan la immigració és "tractada com una categoria social objecte de mesures especials de penalització extraordinàries i de control, (...) fabrica una imatge de grup social perillós"¹⁵.

Al costat de la lluita general contra el racisme, fa falta una orientació específica contra el feixisme, tant pel seu projecte a llarg termini d'anorreament de les organitzacions de la classe obrera com per l'amenaça més immediata de violència física contra l'esquerra i la immigració.

Una de les tàctiques emprades per alguns components del moviment antifeixista consisteix a qüestionar les credencials democràtiques dels partits que presumeixen tenir-ne, identificant-los com a neofranquistes i qualificant-los directament de feixistes. Aquesta manera de fer saltar el seu vernís de respectabilitat, de desemmascarar la seva vertadera ideologia i l'origen i les relacions dels seus dirigents pot ser molt efectiva.

Tanmateix, no n'hi ha prou amb posar-li una etiqueta com qui penja una llufa. També cal explicar els seus mètodes i les seves intencions últimes, desmuntar els seus arguments aparentment tan racionals i promoure lluites a tots els nivells contra els efectes nocius de la crisi que són el brou de cultiu del creixement d'actituds xenòfobes i proteccionistes.

Una tàctica emprada per altres grups antifeixistes és la d'enfrontar-se als feixistes físicament al carrer. Ara per ara, buscar la confrontació directa en cada ocasió no és gaire encertat, sobretot per la dificultat de reunir un bloc suficientment gros per aquesta mena de propòsit. En tals circumstàncies, el risc que es vegi com una simple baralla entre "dos

¹⁵ Adolfo, "El racismo institucional por parte del Estado", document circulat entre moviments de defensa dels drets de la immigració, 2012.

bàndols extremistes d'ideologies oposades" i que l'acció resulti contra-productent també en termes de ferits, detencions, etc., és massa elevat.

Tot i així, és possible que en el futur augmentarà la necessitat d'organitzar la defensa física de manifestacions, piquets de vaga, locals i actes d'organitzacions d'esquerra o d'immigrants contra atacs feixistes. També hi ha ocasions en les quals convé fer un esforç per impedir que els feixistes es reunixin o es manifestin: per exemple, quan pretenen fer una marxa intimidatòria per un barri amb una notable població immigrada.

Desobediència civil

Davant les batudes policials al carrer contra persones sospitoses de ser "il·legals", cosa que vol dir a la pràctica l'assetjament a persones, usualment homes, sense més indicis de ser "irregulars" que la seva pell fosca o la seva pinta d'estranger-no-turista, de tant en tant alguna gent es planta i defensa les persones detingudes.

Davant la prohibició d'ajudar candidats a la immigració a entrar, o a romandre, "irregularment" a l'Estat espanyol, hi ha no poca gent i algunes organitzacions que fan cas omís a la normativa i es guien per un criteri ètic, àdhuc al risc de possibles sancions.

Davant l'exclusió de les persones sense papers de l'assistència sanitària, hi ha personal sanitari, amb el suport de plataformes i campanyes varies, que dóna més importància al fet que es tracta de persones que a la manca de papers i es rebel·la contra unes instruccions palmàriament injustes.

Aquests exemples de desobediència civil, que refusen el conformisme o la indiferència, que es neguen a acceptar "la deshumanització dels objectes del funcionament burocràtic" o "la supressió social de la responsabilitat moral", ens mostren algunes possibles vies de resistència a un estat cada cop més autoritari que busca víctimes propiciatòries que paguen el preu de les seves polítiques.

Quan el pensament econòmic dominant posa la maximalització "racional" de l'interès personal al centre del sistema, en l'àmbit de la immigració s'estan aprofundint algunes tendències preocupants que cal combatre

amb mobilitzacions i arguments. I en aquest context, potser ens estem acostant al moment on, en paraules de Zygmunt Bauman, “hem de témer la persona que obeeix la llei més que la que la vulnera”.

Amb tot, la resistència, per ser efectiva, ha de ser no solament activa, sinó àmplia i col·lectiva, un repte que en l'àmbit la immigració, l'antiracisme i l'antifeixisme encara queda per assolir.

ACTITUDS

Prejudicis

Comparant els resultats del Baròmetre del Centre d'Investigacions Sociològiques de juny del 2013 amb els de juny del 2008 i interpretant-los amb gran cautela, Petxo Idoyaga troba que mentre que fa cinc anys la immigració figurava com un dels tres problemes més importants, tot i que prou lluny de l'economia i de l'atur, enguany ocupava el tretzè lloc. Ell atribueix aquesta "invisibilització" al fet que últimament la cobertura mediàtica de la immigració és menor que aleshores i se centra bàsicament en temes que se solen dir d'interès humà.

Tanmateix, detecta entre els resultats de l'Observatori Basc de la Immigració, Ikluspegi, que en general la gent té una idea sobredimensionada de la presència d'immigrants (15,9% versus una xifra real del 6,9%), que hi ha menys persones autòctones que pensen que les relacions amb les persones estrangeres han millorat o han quedat iguals, i més que creuen que s'han deteriorat, i que en tan sols un any el percentatge que considerava que totes les persones estrangeres haurien de tenir ple dret d'accés a la sanitat i l'educació públiques ha baixat del 70% en tots dos casos al 57,5% i al 52,8% respectivament.

La immigració és una càrrega o aporta beneficis?

No poques vegades se sent a dir que els immigrants representen una càrrega per a les arques públiques. Que fan servir el sistema sanitari, els seus fills i filles van a l'escola pública, reben tota mena d'ajudes sense haver-hi contribuït, fan baixar els sous...

No és rar tampoc sentir arguments que pretenen rebatre aquestes afirmacions. Que si els immigrants són joves i sans i van poc a cal metge, que si la seva formació s'ha pagat al país d'origen i no ha costat gens al país amfitrió, que si el valor dels impostos que paguen és més gran que el benefici que treuen de l'estat del benestar, que si són imprescindibles per a l'economia, que si fan les feines que ningú més vol, que si asseguraran les pensions d'una població que s'envelleix...

Com comenta el professor de la Universitat del País Basc, Bob Sutcliffe, "aquest és un debat realment extraordinari. Primer, totes dues posicions comparteixen la premissa que la immigració és desitjable només si té un saldo fiscal positiu. Ço és, els immigrants són benvinguts només si milloren la situació econòmica dels habitants actuals. Si no, han de ser exclosos"¹⁶.

No hem de caure en el parany d'aquesta mena de debat, del càlcul mesquí i egoista dels avantatges o desavantatges per "als de casa" (i que "els de fora" es fotin). Una visió instrumental i utilitarista de les persones, tractades només com a mà d'obra deshumanitzada, és pròpia del capitalisme. Al contrari, hem d'insistir una i altra vegada en la universalitat dels drets des d'una posició internacionalista i de classe.

Una queixa comuna és que els immigrants reben beques de menjador (o places a les escoles bressol, o rendes mínimes d'inserció, o habitatges socials) quan moltes de "les nostres famílies" no hi tenen accés. Alguna gent mira de contrarestar aquests rumors, prejudicis o "llegendes urbanes" adduint xifres "reals" o explicant que els barems són iguals per a tothom, però que els immigrants solen ser més pobres (cosa que, en termes generals, sol ser certa).

No cal subestimar la possible utilitat de raonaments d'aquest estil; tanmateix, queden curts o, pitjor, mal enfocats. El problema no rau en el repartiment d'aquests béns, sinó en el fet que no n'hi ha prou per a tothom a qui fan falta. A més, aquesta escassetat crònica ha estat agreujada per les retallades justament en el moment en què l'atur i la precarietat han augmentat les necessitats.

¹⁶ *Nacido en otra parte*, Bilbao, Hegoa, 1998.

ELS EXEMPLES DE DESOBEDIÈNCIA CIVIL ENS MOSTREN ALGUNES POSSIBLES VIES DE RESISTÈNCIA A UN ESTAT CADA COP MÉS AUTORITARI QUE BUSCA VÍCTIMES PROPICIATÒRIES

No és gens fàcil convèncer immigrants i autòctons que tenen un interès comú a resistir (i revertir) les retallades i a demanar que la provisió de serveis públics i béns socials sigui suficient per satisfer les necessitats de tothom, o que ajuntant-se en aquesta lluita tindrien més forces i, per tant, més possibilitats d'èxit. No és fàcil, però sí convenient i també factible.

La prova la tenim en els bons resultats de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca, que es deuen en bona mesura a la implicació, colze amb colze, de persones estrangeres i natives de les capes populars en defensa d'un bé bàsic com és el dret a l'habitatge.

Canviar consciències

Un cop l'any durant deu anys seguits, SOS Racisme de Catalunya, amb l'ajuda d'importants subvencions institucionals, va organitzar una ben concorreguda Festa de la Diversitat.

Malgrat les bones intencions, en la pràctica l'esdeveniment consistia en una oferta de bona música gratuïta per un públic autòcton majoritàriament "progre" i l'oportunitat de tastar aliments més o menys desconeguts, on el paper de les persones immigrades quedava reduït essencialment a proporcionar el toc exòtic, de color, preparant i servint àpats que els farien uns diners amb què mantenir les seves associacions.

Va haver de passar molt de temps abans que la via gastronòmico-musical de prevenir o combatre el racisme popular va quedar desacreditada i encara avui dia es troben variants d'un multiculturalisme fonamentalment folklòric. Una ruta més prometedora és a través de l'acció, com ja s'ha vist en el cas de la PAH.

Gramsci va explorar la noció de la "consciència contradictòria", no solament en el sentit literal que una mateixa persona pot mantenir idees difícilment compatibles sense adonar-se'n, sinó que pot haver-hi un desfasament entre les seves creences explícites i les seves accions, i allò que fa pot reconfigurar allò que pensa.

"L'home-dins-la-massa actiu té una activitat pràctica, però no té una consciència teòrica clara de la seva activitat pràctica... La seva conscièn-

cia històrica pot ser, de fet, oposada a la seva activitat. Es podria dir que té dues consciències teòriques (o una consciència contradictòria): una que és implícita en la seva activitat...; i una, superficialment explícita o verbal, que ha heretat del passat i absorbit sense crítica¹⁷.

Hem de fomentar les lluites que exacerbim aquestes contradiccions de tal manera que ajudin a debilitar i eliminar les divisions entre diferents sectors de la classe obrera i les capes populars, aprofitant tots els recursos al nostre abast, des d'arguments a accions.

Ara bé, hem d'evitar la temptació de creure que ser d'esquerra o fins i tot militant antiracista ens immunitza completament contra el racisme. "Persones que s'identifiquen amb normes i valors contraris al racisme poden, de vegades, comportar-se de manera racista", fenomen que Esteve Espelt del Departament de Psicologia Social de la Universitat de Barcelona nomena "racisme latent"¹⁸.

Cal, doncs, mantenir-nos en guàrdia contra qualsevol manifestació de racisme entre nosaltres, per subtil que sigui, i tractar-la d'una manera semblant a com tractaríem una mostra de sexisme o homofòbia – amb pedagogia, si convé, però sense deixar-ne passar ni una.

Tomant a Gramsci: "Les ideologies... són fets històrics reals que han de ser combatuts i la seva natura com a instruments de dominació ha de ser posada al descobert"¹⁹.

17 Citat per Peter Alexander, *Racism, resistance and revolution*, Bookmarks, Londres, 1987.

18 "Nosotros y el Racismo", *Mugak*, n. 58, març 2012.

19 Citat per Chris Harmann a "Gramsci, the Prison Notebooks and Philosophy", *International Socialism*, n. 114.

MIGRACIONS I FRONTERES

Per què les persones emigren?

Les migracions, siguin o no inherents a la natura humana, han estat una constant al llarg de la història de l'ésser humà, molts cops tenint com a resultat final la integració dels diferents grups que així s'han ajuntat.

A vegades l'impuls principal del trasllat han estat les dificultats trobades al lloc de residència original, d'altres més aviat la voluntat de buscar noves oportunitats, noves possibilitats; i sovint, una combinació de totes dues coses.

Sigui com sigui, la migració sol ser el resultat, en proporcions certament molt variables, d'una elecció. Però no sempre. En molts casos l'esclavatge, la neteja ètnica, les guerres entre "civils" o entre estats, les catàstrofes climàtiques, les fams (gairebé mai purament "naturals"), o la persecució política o religiosa han estat els factors determinants.

I cal recordar que algunes migracions han consistit bàsicament en invasions en l'accepció literal del mot, és a dir projectes colonials de conquesta de poblacions i ocupació de territoris aliens.

En definitiva, encara que predominin les raons econòmiques, els motius de les migracions són múltiples i n'hi ha de tot tipus, des de les imposades per la força contra la voluntat de les persones fins a les lliurement elegides per persones que volen un canvi d'ambient a la recerca de noves experiències.

Des de la segona meitat del segle dinou, el desenvolupament dels mitjans de transport moderns, que ha facilitat el desplaçament de les persones, ha coincidit amb la consolidació dels estats-nació, que amb les seves fronteres i controls han creat la figura de "l'immigrant", pobre, sospitosament diferent, que pot ser necessari per al manteniment de l'estat del benestar, però, alhora, l'amenaça.

I així, en l'era del desenvolupament desigual d'un món sotmès a un capitalisme neoliberal global, el desplaçament, i l'establiment, d'aquesta categoria de persones artificialment construïda, es topa amb tota mena d'impediments que eleven el cost humà de les migracions, però no les atura de cap manera.

Fronteres (1): l'espectacle

A vegades es pregunta, amb la millor intenció del món: Si, en l'era de la globalització, el capital i els béns circulen cada cop amb menys restriccions, per què no ho han de fer també les persones? Des del punt de vista d'una opció internacionalista d'esquerra, però, la pregunta està mal plantejada.

No hem d'equiparar les persones amb el capital o els béns. Ans al contrari. La nostra prioritat és la defensa de les persones per damunt d'interessos financers o corporatius. Per tant, no és gens contradictori estar per la lliure circulació de les persones i, alhora, advocar pels controls més estrictes sobre el moviment de béns i, especialment, de capitals.

Les fronteres signifiquen exclusió i, en el cas de les persones, això es tradueix necessàriament en patiment i morts. Per exemple, entre el 1993 i el 2012 es van comptabilitzar 15.518 desaparicions en les fronteres internes, externes i externalitzades de la Unió Europea.

N'hi ha, també, qui critiquen les fronteres (més ben dit, el control de les fronteres) per la seva ineficàcia; és evident que no impedeixen la immigració, que sempre troba maneres de superar o esquivar els obstacles, tot i a costa de molts sacrificis.

Ara bé, no cal confondre el discurs oficial amb les seves funcions reals. "Més que barreres impermeables, les fronteres... es revelen sobretot com peatges o rescloses d'entrada selectives"²⁰.

Per una banda, asseguruen la "utilitat" de les persones que passen. Les que entren "legalment" solen tenir perfils demandats per diferents

20 Bruno le Dantec, citat en el curs d'una entrevista a Claire Rodier, *Mugak*, n. 61, desembre 2012.

NO ÉS GENS CONTRADICTORI ESTAR PER LA LLIURE CIRCULACIÓ DE LES PERSONES I, ALHORA, ADVOCAR PELS CONTROLS MÉS ESTRICTES SOBRE EL MOVIMENT DE BÉNS I, ESPECIALMENT, DE CAPITALS

sectors empresarials; les que ho fan “il·legalment” solen mostrar iniciativa i determinació, i en tot cas la precarietat de la seva estància, juntament amb la seva manca de drets, els fan més vulnerables a formes extremes d’explotació que convenen a determinats empresaris.

Per l'altra, les fronteres tenen una funció ideològica: juguen amb la por a una “invasió”. Aquest paper és amplificat pel seu tractament mediàtic que converteix els intents “massius” d’escalar les tanques de Ceuta i Melilla, o l’arribada de pasteres, *cayucos*, zòdiacs o petites barquetes inflables, en vertaders espectacles, quan, de fet, són les rutes d’entrada menys utilitzades.

Aquestes imatges poden suscitar la compassió de molta gent; paradoxalment, però, la seva repetició constant pot arribar a convertir la mort d’un immigrant en un fet banal. Sembla que és en part a això a què es referia el Papa Francesc quan va denunciar la “globalització de la indiferència” en la seva visita el juliol del 2013 a Lampedusa, l’illa italiana en l’intent d’arribar a la qual tantes persones han mort.

És interessant notar que llavors el Papa va anar més enllà en la seva denúncia, bo i blasmant “la crueltat que hi ha en el món, en nosaltres i en aquells que en l’anonimat prenen decisions socio-econòmiques a nivell mundial que obren el camí a drames com aquests”. Ara bé, davant aquesta crueltat i aquesta indiferència es va limitar a proposar que “demanem al Senyor que ens doni la gràcia de plorar” per elles.

I heus aquí que tan sols uns tres mesos després d’aquesta visita una nova tragèdia (o matança?) a prop de Lampedusa afegeix, de cop, tres centenars de morts als milers que s’acumulen per petits grups al llarg de cada any al mar Mediterrani. Davant aquesta nova ocasió per exercir la gràcia de plorar el papa crida “Vergonya!” Però no hi ha indicis de cap canvi substancial en les polítiques són a l’arrel d’aquests desgràcies perfectament previsibles.

Fronteres (2): negocis

Hi ha un aspecte de les fronteres al qual se sol prestar poca atenció: el comercial. El 2011 aproximadament 20 mil quilòmetres de les fronteres

del món estaven marcades amb murs o tanques i uns 18 mil quilòmetres més incorporaven elements de seguretat addicionals com ara tecnologies de vigilància o patrulles. Dit curt i ras, les fronteres ofereixen bones oportunitats de negoci.

Després de la mort d'11 subsaharians a Ceuta el setembre del 2005 mentre procuraven entrar a l'enclavament i la de sis més la setmana següent a Melilla _imatges que van fer la volta al món— el govern espanyol va invertir 32 milions d'euros només per reforçar el mur d'aquesta última ciutat.

Tal com ha posat al descobert Claire Rodier, "el mercat de la seguretat fronterera es troba avui saturat d'actors privats amb l'agua a la boca". L'Agència Europea per a la Gestió de la Cooperació Operativa a les Fronteres Exteriors de la Unió Europea, o Frontex, (el pressupost de

LES FRONTERES TENEN TAMBÉ UNA FUNCIÓ IDEOLÒGICA: JUGUEN AMB LA POR A UNA “INVASIÓ”. AQUEST PAPER ÉS AMPLIFICAT PEL SEU TRACTAMENT MEDIÀTIC

la qual ha pujat de 6,3 milions d'euros el 2005 a més de 118 milions el 2011) funciona com “una interfície entre industrials i polítics”. S’han trobat “quantitats enormes de diners vehiculitzades per Frontex sense ser inscrites al seu pressupost oficial”²¹.

És un negoci, en menor mesura, per a governs com el marroquí que es comprometen, a canvi de diners o de convenis comercials, a controlar el flux d'emigrants abans que surtin de les seves fronteres, fenomen conegut com l'externalització de fronteres, i que normalment implica un tractament encara més despietat d'aquestes persones.

Fronteres (3): lliure circulació?

Vist avui, l'article 13 de la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el desembre del 1948, pot semblar una mica estrany. Està dividit en dues parts, la primera de les quals diu:

1. Tota persona té dret a circular lliurement i a triar la seva residència dins les fronteres de cada estat.

En determinats moments, diversos estats han aplicat controls sobre les seves migracions internes, especialment les del camp a la ciutat. A *El Capital*, Marx descriu molt gràficament els mètodes coercitius emprats per fer fora els habitants del camp i crear “per a la indústria urbana la necessària oferta d'un proletariat enterament lliure [en el sentit de desposseït dels mitjans de producció]”.

Després, hi ha hagut sistemes de passaport intern dissenyats per regular l'èxode rural i/o restringir els drets de determinats segments de la població a la Unió Soviètica (*propiska*), a Sud-àfrica (*pass laws*, per a la població no-blanca) i a Xina (*hokou*, on encara funciona i agreuja la inseguretats i la precarietat de milions de persones que han anat a les ciutats per treballar a les fàbriques).

²¹ Claire Rodier, *Mugak*, n. 61, desembre 2012.

I la segona:

2. Tota persona té dret a sortir de qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi.

En diferents moments alguns Estats, incloent-hi els del “bloc soviètic”, han imposat fortes restriccions a la sortida dels seus ciutadans, i aquesta fórmula s’ha emprat per criticar-los, moltes vegades amb raó, però obviant la falta d’un tercer apartat que completés el dret d’emigrar amb el seu complement necessari, el d’immigrar, l’únic que el podria fer efectiu.

Quan aquests règims es van esfondrar al final dels anys 80, una observadora va comentar: “El mur de Berlín està sent reemplaçat per altes tanques, filferro tallant i dispositius electrònics cada cop més sofisticats... La gent és morta i ferida per guardes d’entrada en comptes de per guardes de sortida”²².

Avui dia l’Estat espanyol fa servir la promesa d’ajuda o la signatura d’acords comercials perquè països com Senegal o el Marroc impedeixin la sortida de ciutadans d’aquests països si se sospita que la seva destinació podria ser Espanya.

Com assenyalava encertadament la Federació de Solidaritat dels Treballadors i de les Treballadores Immigrades de França (FASTI): “El concepte de la universalitat dels drets humans implica, per la seva aplicació, l’abolició de les fronteres”.

²² Teresa Hayter, *Open Borders*, Pluto Press, Londres, 2000.

